

CONTRIBUȚII RELATIVE LA CANCELARIA DOMNEASCĂ DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ LA ÎNCEPUTURILE EPOCII FANARIOTE

TÂNASE CONSTANȚA
GAIȚĂ ALEXANDRU

Ca organ de guvernământ și instituție de administrație publică cancelaria domnească a fost prezentă încă de la începuturile domniei, iar documentar, prin transumptul de la 1618, avem atestată în sec. XIV prin actul de danie emis de Nicolae Basarab Alexandru (1352-1364) în favoarea preoților de la biserica din Cîmpulung¹ funcționând, pe lângă curtea domnească, până la 1831.

Începând cu Mircea cel Bătrîn se observă, deja, oarecare diferențiere în cadrul cancelariei distingându-se, acum, personalul de conducere de cel de execuție, dregătoriale fiind de filiație bizantină venite prin intermediul sud-dunărenilor², sârbi³ sau bulgari⁴.

Logofătul este atestat documentar în 27 decembrie 1391 și în 6 august 1413⁵, iar marele logofăt era răspunzător, în principal de redactarea documentelor, cu respectarea unor norme la emitere și validare. Un călugăr italian, Del Monte, peregrin relativ târziu pe la noi, nu uita să amintească și de subordonații acestuia, logofătul al II-lea și al III-lea⁶.

Damian P. Bogdan, autoritate în domeniu, considera că primii scriitori de acte de la noi au fost străini prin desăvârșita limbă slavă folosită la redactarea documentelor, exemplificându-se cu documentele din 1385, 1387, 1409 și 1415⁷ întărit fiind prin cercetările ulterioare relative la influențele bizantine în spațiul românesc.

---

¹ Giurescu, C. C., Contribuții la studiul marilor dregători în secolele XIV-XV, Văleni de Munte, 1923, p. 83.

² Stoicescu N., Sfatul domnesc și marii dregători în secolele XIV-XVII, București, 1968, p. 170.

³ Giurescu, C. C., Op. cit., p. 91.

⁴ Stoicescu N., Op. cit., p. 172.

⁵ D.I.R., B., Țara Românească, 1953, p. 64.

⁶ xxx Istoria Țării Românești, în „Magazin istoric pentru Dacia”, tom. V, p. 51.

⁷ Bogdan D. P., Diplomatica slavo-română, în Introducerea la „D.I.R.”, vol. II, București, 1956, p. 55.

În general documentele emise de cancelaria domnească până la 1716 sunt răvase, porunci și hrisoave — acte solemne — verbele davat și pisah catalogându-le automat spre deosebire de unele cu denumire turcească sau grecească care vor apare după 1716.

Asupra formelor scrisului, până la perioada ce o propunem, putem aminti semiunciala și cursiva, cu unele abrevieri, chiar criptograme, ștersăturile și răzuirile fiind în cele mai multe cazuri corecturi proprii și mai rar încercări ulterioare de falsificare pentru producere de act probator în fața instanțelor evului de mijloc. Formularul diplomatic al documentelor din perioada anterioară lui 1716 cuprindea trei părți: protocolul inițial, cu cinci elemente, textul, cu șapte elemente și protocolul final sau exchatocolul ce cuprindea, la rândul-i, data, apreciația și semnele de validare.

Invocația simbolică și verbală preced intitulăția și arenga, aceasta din urmă motivând, între altele, moral emiterea actului.

Odată cu prezența fanarioșilor Țara Românească va trece sub un nou regim ce-i va fi impus de Poartă, până la 1821 cele 40 de domnii au marcat o epocă ce nu poate fi ignorată, minimalizată sau prezentată ca un accident politic în cursul istoriei noastre. Clișeele negative sau prezentările sumare nu-și mai au rostul, rolul deosebit al unor domnitori iluminați în planul modernizării vieții de la noi nu poate fi redus deși au fost printre ei și unii puși pe căpățuială rapidă prin spolierea masivă a populației, dar pentru a reuși asemenea „performanțe” aceștia au trebuit să creeze condiții și posibilități în cadrul instituțiilor statale de care să se prevaleze în actele lor de lăcomie.

Schimbări au intervenit și în activitatea cancelariei domnești. Începutul domniei lui Nicolae Mavrocordat (1715-1716; 1719-1730) a fost dificil mai ales că țara intrase în câmpul de interese imediate austro-otomane și Radu Popescu nu uită să specifice că pentru buna administrare a Moldovei „l-au dăruit cu domnia Muntenescă”⁸, dar din noiembrie 1716, pentru doi ani, domnul se va afla în prizonierat la Sibiu⁹.

În fruntea cancelariei se afla și acum marele logofăt fiind în același timp și membru în sfatul domnesc, astfel într-un act din 6 aprilie 1716, dat de Nicolae Mavrocordat mănăstirii Cozia, pentru stăpânirea bălții de la Săpatu, apare în această dublă calitate Grigore Băleanu¹⁰, iar în hrisovul dat, în prima domnie în iulie 1731, de Mihai Racoviță mănăstirii Cotroceni apare Manolache Lambrino¹¹, iar în 1733, tot în prima domnie, dar a lui Grigore II Ghica (1733-1735) apare Constantin Dudesco¹².

⁸ Popescu R., *Istoriile domnilor Țării Românești*, București, 1963, p. 218.

⁹ Cf. Xenopol, A.D., *Epoca fanarioșilor 1711-1821*, Iași, 1892, p. 30-35; Papacostea S., *Oltenia sub stăpânirea austriacă 1716-1739*, București, 1971, p. 16-17.

¹⁰ Arh. St. București, fond Mănăstirea Cozia, XL/5.

¹¹ Document din 10 iulie 1733 prin care domnitorul Grigore Ghica întărea lui Ioniță, fiul lui Lăudat vâtaful, dreptul de a stăpâni Aldenii de Sus, Fundeni, hotarul Hojeac și alte moșii (cf. Arh. St. București, fond Episcopia Buzăului, LIII/8).

¹² Grigore Băleanu este menționat ca mare logofăt în poziția a treia în divan prin hrisovul din 7 martie 1716 dat de Nicolae Alexandru Mavrocordat mănăstirii Hurez prin care li întărea

În calitate de șef al cancelariei domnești marele logofăt trebuia, în principal, să supravegheze și acum emiterea unor acte valabile, în conformitate cu hotărârile domnului și divanului, potrivit formularului diplomatic și normelor juridice. Datorită pregătirii și a unui grad de cultură deosebit necesar funcției, marele logofăt nu numai că ocupa poziția a treia după marele ban și marele vomic, dar reușește să ocupe funcția sub mai mulți domnitori lucru care nu poate trece neobservat ținând cont de împrejurările istorice, uneori deosebit de complexe.

În unele documente marele logofăt apare menționat de mai multe ori având, între altele, și calitatea de ispravnic, astfel în 8 aprilie 1716 îl găsim pe Grigore Băleanu¹³, la 13 aprilie 1717 pe lordache Crețulescu¹⁴ și pe Bîrcă Cojescu în 25 aprilie 1716¹⁵.

Ca martor apare în unele acte particulare, iar de trei ori menționat, cu semnătură autografă, cu dregătoria ocupată urmat sau precedat de cuvintele „Procito“ „Procitoh“ și „Procitenomu“ marele logofăt apare în documentele din 8 aprilie 1716¹⁶, 4 mai 1722¹⁷, 6 martie 1731¹⁸ precum și în cele din aceeași perioadă de la mănăstirile Bradu¹⁹, Nucet²⁰, Dealul²¹, Spirea²² și Cotroceni²³.

Conform documentelor studiate de noi dregătoria mării logofeții a fost deținută de Grigore Băleanu din martie și până în octombrie 1716 când apare menționat lordache Crețulescu²⁴ care o va ocupa în trei rânduri până în martie 1718²⁵, urmat și el de Pană Neagoescu menționat pentru prima oară la 19 septembrie 1718 într-un act dat de Ioan Mavrocordat (1716-1719) boierului lordache Crețulescu, mare spătar, pentru stăpânirea, între altele, a satului Berceni din Prahova²⁶.

Pană Neagoescu mai apare în 13 iunie 1719 într-un act al bisericii Zlătari pentru stăpânirea moșiei Curmături din județul Vlașca²⁷. A doua oară lordache Crețulescu apare ca mare logofăt în hrisovul din 3 septembrie 1719 dat mănăstirii Castamonitul de la Sf. Munte²⁸ și deține dregătoria până în februarie 1723²⁹.

---

privilegiul de a lua taxa și vama negustorilor veniți la bălciul de la Craiova (cf. Arh. St. București, fond Mănăstirea Hurezi, IV/3).

¹³ Arh. St. București, fond Mănăstirea Cozia, XL/5.

¹⁴ Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/53.

¹⁵ Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, CXLIII/10.

¹⁶ Ibidem, fond Mănăstirea Cozia, XLV/5.

¹⁷ Ibidem, fond Mănăstirea Bradu, I/33.

¹⁸ Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, CCLXV/7.

¹⁹ 17 aprilie 1717 (cf. Ibidem, fond Mănăstirea Bradu, I/29).

²⁰ 9 iunie 1727 (cf. Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/64).

²¹ 1 ianuarie 1717 (cf. Ibidem, fond Mănăstirea Dealu, XXII/31).

²² 3 septembrie 1719 (cf. Ibidem, fond Mănăstirea Spirea din Deal, II/1).

²³ iulie 1731 (cf. Ibidem, fond Mănăstirea Cotroceni, III/22).

²⁴ Ibidem, fond Mănăstirea Bradu, I/31.

²⁵ Ibidem, fond Mănăstirea Rm. Sărat, I/38-1717 martie 4.

²⁶ xxx Documente privind istoria orașului București, București, 1960, p. 79.

²⁷ Arh. St. București, fond Mănăstirea Zlătari, XII/6.

²⁸ Ibidem, fond Mănăstirea Spirea din Deal, II/1.

²⁹ Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, XII/2; XII/6.

Matei Fălcoianu este menționat pentru prima oară la 17 iulie 1724 într-un document prin care domnitorul întărea lui Ioniță boier Moldoveanu l casele lui Dositei, călugărul, luate prin viclenie³⁰, apoi într-un document dat de Mihai Racoviță, în februarie 1731, mănăstirii Glavacioc pentru „a lua vama Prahovei jumătate”³¹, urmat de Grigorie Halipenschi³² și Nicolae Ruset în două rânduri în 1725³³ și 1726.

Bîrcă Cojescu apare și el de două ori în aprilie 1726³⁴ și în 1729³⁵, Iane Cocorăscu în noiembrie 1727³⁶, Barbu Greceanu în septembrie 1730³⁷ și Constantin Dudescu în 1731³⁸, dar în lunile mai-septembrie același ani 1731 apare Manolache Lambrino³⁹ urmat de Constantin Văcărescu din 20 martie 1732, când este menționat într-un document dat de Constantin Mavrocordat, în a doua domnie, mănăstirii Pogoiana cu dreptul de a lua bani de la visterie, și până în ianuarie 1733⁴⁰.

Ultimul mare logofăt, pe perioada de care ne-am ocupat, este din nou Constantin Dudescu până în luna noiembrie 1733⁴¹.

Vtorii logofăt era primul subalterm al marelui logofăt și slujba era ocupată de oameni de încredere ai domniei ce puteau accede în divan. Între 1716-1733 în această funcție, în Țara Românească, au fost prezenți Constantin Contescu⁴² la 1716 și a doua oară în 1722⁴³, un „Ștefan” în 1717, Constantin Văcărescu între 1717-1722⁴⁴, Constantin Costin⁴⁵, Constantin Cantacuzino⁴⁶, Constantin Crețulescu⁴⁷, Alexandru Sculii⁴⁸ și Constantin Crețulescu din nou.

Economia ne impune ignorarea logofeșilor tretii, dar amintim câțiva dieci ca Anghelache logofeșelul⁴⁹, Radu Vlădescu⁵⁰, Badea și Cristea logofăt. Între

³⁰ V.n. 26.

³¹ Arh. St. București, fond Mănăstirea Glavacioc, XXXIV/6.

³² Iorga N., Două hrisoave domnești pentru mănăstirea Mărgineni închinată muntelui Sinal, în A.A.R.M.S.I., seria III, tom XVII, București, 1935-1936, p. 28.

³³ Arh. St. București, fond Episcopia Buzău, Condica I, f. 95.

³⁴ Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, CXLIII/10.

³⁵ Ibidem, fond Episcopia Buzău, XLVIII/184.

³⁶ Ibidem, colecția Peceți, I/93.

³⁷ Biblioteca Academiei, colecția Documente, CCCLXIII/10.

³⁸ Ibidem, XCV/39.

³⁹ Arh. St. București, fond Mănăstirea Țigănești, VI/3; Ibidem, fond Mănăstirea Bradu, I/35 — 1731 mai 15.

⁴⁰ Ibidem, fond Mănăstirea Cotroceni, LVI/8.

⁴¹ Ibidem, fond Biserica Stavropoleos, XXIX/2.

⁴² Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/52.

⁴³ Ibidem, fond Mănăstirea Văcărești, II/1.

⁴⁴ Ibidem, fond Mănăstirea Dealu, XXII/31.

⁴⁵ Ibidem, fond Mănăstirea Slobozia lui Enache, I/10.

⁴⁶ Ibidem, fond Episcopia Buzău, XLIII/184 — 1729 mai 13.

⁴⁷ Ibidem, fond Mănăstirea Țigănești, VI/3 — 1731 mai 10.

⁴⁸ Ibidem, fond Episcopia Buzău, Condica I, f. 84 — 1732 aprilie 11.

⁴⁹ Ibidem, fond Mănăstirea Hurezi, IV/3 — 1716.

⁵⁰ Ibidem, fond Mănăstirea Zlătari, V/1 — 1716.

angajații cancelariei domnești apar și turci însărcinați cu redactarea unor acte în limba turcă și-i amintim pe Husein efendi și Ali efendi⁵¹.

Actele emise de cancelarie în această perioadă sunt hrisoavele solemne⁵², hrisoavele obișnuite⁵³, poruncile⁵⁴, cărțile de imputemicire⁵⁵, scrisorile⁵⁶, cărțile de încuviințare⁵⁷ și cărțile de stăpânire⁵⁸. Încă din vremea de mare strălucire a Brîncoveanului scrisul a evoluat brusc către cursivă prin eliminarea unor forme balast, ale anumitor litere, pentru fluidizarea lecturii și pentru o mai mare acuratețe. Se mențin ligaturile, deși în actele date mănăstirilor ele sunt foarte rare, în cărțile de judecată sunt mai numeroase⁵⁹.

Scierea depindea, în principal, de trei factori și anume de caracterul documentului prin gradul de solemnitate, de suport și de conținut. Totodată trebuie menționată prezența, în continuare, în actele emise de cancelarie a prescurtărilor, trunchierilor, contracțiilor și siglelor.

Odată cu creșterea importanței limbii grecești apar semnele diacritice⁶⁰, spiritul aspru și lin, accentele grav și ascuțit apar și ele în acte, dar în număr mic⁶¹. Conform scrisului grecesc spintele se așează pe vocalele de la începutul cuvântului, fără a fi individualizate printr-un semn așezat deasupra lor. În scrisul chirilic românesc, de acum, se remarcă unele ornamente cu rol de punct, cum ar fi floarea⁶² sau semne convenționale, analfabetice cum ar fi crucea pentru invocarea divinității.

Cemeala neagră este stăpână cu excepția unor inițiale și cuvinte de invocare care sunt în chinovar pentru a le da o greutate suplimentară. O grijă deosebită se acorda actelor ce se emiteau pentru lăcășurile de cult uneori artisticul depășind conținutul cel puțin în viziunea noastră de azi.

În unele documente solemne în „incipit” apare stema Țării Românești cu acvila cruciată încadrată de soare și lună deasupra coroanei. Un exemplu l-ar constitui hrisovul din 13 aprilie 1717 dat de Ion Mavrocordat mănăstirii Nucet, prin care întărea dreptul acesteia de a lua vinăriciul din dealul Topolovenilor⁶³ sau hrisovul dat de Mihai Racoviță schitului Hagi Dima pentru o moșie lângă București⁶⁴.

⁵¹ Regleanu A., () condică a vistleriei Țării Românești (14 octombrie 1731 — 31 ianuarie 1732), în „Revista Arhivelor”, 2, 1967, *passim*.

⁵² Arh. St. București, fond Mănăstirea Banu, I/2 — 1722 ianuarie 12.

⁵³ Ibidem, fond Mănăstirea Rm. Sărat, XII/4 — 1720 februarie 5.

⁵⁴ Ibidem, fond Mănăstirea Amota, XVIII/90 — 1719 septembrie 10.

⁵⁵ Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/87.

⁵⁶ Ibidem, fond Mănăstirea Amota, VIII/88.

⁵⁷ Ibidem, fond Mănăstirea Râncăciou, XIII/48.

⁵⁸ Ibidem, fond Mănăstirea Sf. Ioan (București), XII/21.

⁵⁹ Ibidem, fond Mănăstirea Sf. Ioan (Focșani), V/50.

⁶⁰ Vărtosu E., Paleografia româno-chirilică, București, 1968, p. 77.

⁶¹ Arh. St. București, fond Mitropolia Țării Românești, CCLXV/6.

⁶² Ibidem, fond Mănăstirea Cotroceni, III/22.

⁶³ Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/54.

⁶⁴ Ibidem, fond Mănăstirea Țigănești, VI/3.

Nu am putut depista unele documente arătate ca false de tradiția locală prin faptul că diacul „simțind” nedreptatea întorcea capul acvilei cruciate spre lună deci spre întuneric și minciună și nu spre soare, spre lumină și adevăr⁶⁵.

În unele documente apar, preluând un obicei mai vechi prezent în arta tipografică la stema de pe verso-ul foii de titlu, inițialele domnitorului încadrând stema⁶⁶ și putem observa o adevărată concurență cu „productele” tiparnițelor. De altfel domeniul este atât de vast și de complex încât necesită, numai el, un studiu aparte corelat cu ultimele cercetări mai ales că unii domni au inclus stema familială pe lângă herbul țării pomind de mai înainte chiar de la Matei Basarab și Șerban Cantacuzino.

În documentele studiate de noi prima literă a formulei devoțiunii „M(ilosiu)” apare înconjurată de miniaturi, iar în unele documente la sfârșitul primului rând apare o vignetă⁶⁷.

Sunt și cazuri în care formula devoțiunii intitulației nu apare scrisă pe primul rând al documentului, cum este obișnuit, ci apare scrisă în jurul stemelor unite cum este cazul documentului dat de Nicolae Alexandru Mavrocordat, Mitropoliei Țării Românești în 9 februarie 1723⁶⁸.

Cerneala aurie este prezentă la monograma unor documente solemne emise de cancelarie cum sunt cele din 9 februarie 1723 și 14 iulie 1733 aflate în fondul mănăstirii Nucet și împreună cu chinovarul se folosea la scrierea invocațiilor, a titlaturii domnului, a inițialelor și mai rar în textele adăugate ca o completare sau corectură⁶⁹.

Semnătura autografă, manu propria, poate apare jos sub sigiliu⁷⁰ fie în cartuș înconjurată de ornamente cu motive florale⁷¹, sau în unele cazuri înconjurată de îngeri care susțin cartușul aflat sub acvilă⁷². Un hrisov dat în 1724 mănăstirii Mărgineni, închinată la Muntele Sinai, de domnitorul Nicolae Alexandru Mavrocordat a fost semnalat încă din perioada interbelică de N. Iorga prin modul în care a fost conceput, prin prezențe și embleme ce prefigurează mișcarea națională din secolul următor⁷³.

Față de perioada anterioară formularul diplomatic nu suferă mari modificări, invocația verbală este în general de genul „Întru Hristos Dumnezeu bun, credincios

⁶⁵ Tradiția orală din zona Cislăului (Buzău), reține și viclenia unui acaparator de pământuri episcopale care punea în opincile jurătorilor pământul pentru care trebuiau să depună măriturie de proprietate („Jur cu mână pe Sf. Evanghelie că pământul pe care sta este al...”).

⁶⁶ Arh. St. București, fond Mănăstirea Spirea din Deal, II/1; Ibidem, fond Mănăstirea Zlătari, XIII/6; Ibidem, fond Mănăstirea lui Enache, I/10; Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, XII/2.

⁶⁷ Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/66, 1731 august 9.

⁶⁸ Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, XII/2.

⁶⁹ Ibidem, fond Mănăstirea Nucet, XX/70.

⁷⁰ Ibidem, fond Mănăstirea Plumbuita, II/22, 1733 iulie 13.

⁷¹ Ibidem, fond Mănăstirea Bradu, I/42.

⁷² Ibidem, fond Mănăstirea Țigănești, VI/3, 1731 mai 10.

⁷³ Iorga N., *Op. cit.*, p. 18.

și bine...⁷⁴ apărând alături de cea simbolică. Arenga este și ea prezentă, mai rar și numai la documentele solemne „câți cu duhul lui Dumnezeu să poartă aceștia sunt fii lui Dumnezeu...”, iar după formula intitulației se continuă „am voit să proslăvesc pre Dumnezeu ce m-au preslăvit și spre acest cinstit scaun cu mări și m-au înălțat”⁷⁵. Într-alt document, de la mănăstirea Țigănești, arenga are altă formă „măcar cu toate facerile de bine și milosteniile și ajutoarele ce să făcu la părțile care au trebuință sunt bine primite și plăcute înaintea milostivului Dumnezeu și cea ce face cu osârdie și cu iubire de oameni dorită iaste” ceea ce nu a împiedicat evoluția ei spre convențional deși ea motiva moral-religios actul.

Aminteam mai sus de formula devoțiunii și intitulația din jurul stemei pe care am găsit-o și într-un document din 14 iulie 1733 de la Grigore II Ghica pentru mănăstirea Dușco, dar care începe cu o nouă formulare către Dumnezeu „minunat iaste Dumnezeu întru sfinții săi carele prin mijlocirea lor ca prin niște organe și vase curate și alese ale Sfântului Duh pricinuaiaste, necontenit, mântuitori de boale și de dureri norodului sau neamului creștinesc...”⁷⁶.

Suntem nevoiți să trecem peste unele aspecte legate de formularul diplomatic, a unor modalități de scriere a cifrelor în documente ținând cont și de mentalitățile epocii, de veniturile personalului, de analiză a protocolului final, a datării și validării documentelor.

Concluzionând putem spune că în perioada prezentată cancelaria domnească s-a impus ca un organ de guvernământ într-o ascensiune continuă pe parcursul domniilor fanariote, iar prin numeroasele acte ce le-a emis a arătat, în primul rând, o grijă deosebită față de documente, de elementele ornamentale cu valoare artistică.

Nu se poate uita serviciul adus prin heraldică, prin stema combinată, ideii unității de neam care s-a concretizat și prin acest aspect.

Credem că succintul nostru periplu în cele peste 20 de fonduri mănăstirești, trei eparhiale, unul specializat și cel al Academiei Române va da un impuls altora în a studia această instituție a statului care a fost cancelaria domnească.

---

⁷⁴ Arh. St. București, fond Mănăstirea Zlătari, XV/2.

⁷⁵ Ibidem, fond Mănăstirea Bradu, I/28.

⁷⁶ Ibidem, fond Mănăstirea Țigănești, VI/1.